

ТАК НАРАДЖАЮЦА КАРЦІНЫ

Браслаўшчына. Чароўны край лясоў і азёр. Нездарма ён прычэпае да сябе жыццёвае. Прычэпае Браслаўшчына і беларускага мастака Анатоля Шыбінёва. Каля дзесяці год назад Шыбінёў першы раз наведаў гэтыя мясціны. З той першай мастак часты гасць у калгасе «Дружба». Не, бадай, будзе няправільна назваць яго гасцем. Ён тут свой чалавек, якога добра ведаюць калгаснікі, з якім пасябравалі.

Але не толькі прыгажосць роднага краю вабіць мастака. Тут Шыбінёў убачыў працавітых людзей вясці, будуючы камунізм. Ён сустракаў іх на калгасных фермах, у полі, у рыбалавчых брыгадах, бачыў у клубе пасля працоўнага дня, гуляў з імі дома ў звычайнай сямейнай абстаноўцы. Там і з'явілася задума напісаць карціну «На браслаўскіх азёрах». Работа над палатном цяпер у асноўным завершана.

Мінулым летам мастак захапіўся працай ільноводчага зяня. Шыбінёва прывабіў натхнені працоўны ўдзім маладых калгасніц. Там, на полі, разгаварыўся ён з дзяўчатамі Ірынай Вірбай, Ганнай Брылевай, Аляксандрай Воўк і іншымі. Мастак адчуў, што яго абавязак — напісаць пра гэтых людзей. Шыбінёў прыходзіў на поле і рабіў замалёўкі. Гэта не выклікала асаблівых цяжкасцей. Толькі востра пасталае пытанне кампазіцыйнай паводу карціны і выбару матэрыялу — спрэка казалася мяльвіцкай. У полі дзяўчаты заняты з рабамі да веча. А калі і ёсць вольныя хвілінкі, ільноводкі выкарыстоўваюць іх з вольнага часу: адна рыхтуецца да наступнага ў медыцынскай тэхніку, другая вучыцца ў агульнай школе. Рабіць эскізы прыходзілася абодвух раніцай. Увечерні склаўся першы верыянт карціны. Маладыя ільноводкі бярэць лён. Мастак намаляваў гэта на ўчастку, дзе сабраў ураджай. Не спадбалася. Шыбінёў зрабіў новы эскіз: зяно ільноводы сярод пасеваў. Лён вы-

У мастацтвазнаўчай літаратуры няма знойдзена даследавання, якія аналізуюць асновы і складаны шлях нашых мастакоў, якіх асабліва цікавіць. Давядаваць, якіх мастакоў асабліва цікавіць, не вытрымалі выпрабавання часам і ў нашым выданні шырока толькі як архіўныя даведнікі.

Вось чаму выдадзена ў Маскве кніга М. Арлова «Мастацтва Савецкай Беларусі» прызначана асабліва ўвагу. Кніга гэта вылучае паўнацэнна сабраўшы ў ёй матэрыял і пераказваючы характэрныя вылучэння мастацтва Беларусі на ўважлівых этапах яго становлення і развіцця.

Першы раздзел кнігі знаёміць з беларускім жывапісам і графікай XVIII і XIX стагоддзяў. Творы гэтых жанраў захаваліся ў музеях і прыватных калекцыях або аядаюць з розных архіўных дакументаў. Аўтар праявіў выключную стараннасць у вывучэнні архіваў Вільняса, дзе знаходзіцца каштоўны дакумент, які характарызуе цесную культурную сувязь беларускага і літоўскага народаў.

Значнае месца адымае М. Арлова Вільняскай мастацкай школе. Беларуская таленавітая моладзь магла тут атрымаць професійную мастацкую адукацыю, неабходную для далейшага творчага развіцця. У кнізе прасачаена эвалюцыя беларускага выяўленчага мастацтва, яго дэмакратычных тэндэнцый, разглядаюцца прагрэсіўныя ўплыў мастацтва вялікага рускага і ўкраінскага народаў на беларускае мастацтва. Вызначны нацыянальны кірунак творчасці буйнейшых мастакоў Беларусі, М. Арлова знаходзіць у каштоўных рысах творчага жыцця мастакоў, якіх збліжае з мастацтвам і культурой суседніх братніх народаў.

М. Арлова. «Мастацтва Савецкай Беларусі». Масква. 1960. Выдавецтва Акадэміі мастацтваў ССРС.

ШЛЯХ ВЫЯЎЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА

Беларускі мастак пасля вучобы ў Вільні, Пецярбургу, Маскве, працаваў у сабе на раздме, а некаторым дэдаваліся жыццё ў італьянскіх мясцінах. Так, Іван Дамель, атрымаўшы адукацыю ў Вільняскай мастацкай школе, працаваў у Вільні. Пасля высылкі ў Табольск, вандраваў па Сібіры, астаніны гадзі яго жыцця прайшлі ў Мінску, дзе нарадзіліся лепшыя творы мастака.

Іван Хрушчэў вучыўся ў Вільняскай мастацкай школе, у Акадэміі мастацтваў у Пецярбургу, працаваў у Маскве і Вільні. Ён многіх год жыў у Беларусі, пісаў нашымі партрэтамі і інтэр'ерамі, якіх уважліва ўважліва калекцыі рускага, беларускага і літоўскага мастацтва.

Ва ўмовах былой Расійскай імперыі беларускі мастак не павінен быў са сваёй радзімай, хаця і цягнулася да культурных цэнтраў Расіі. Гэтая шчырая прыязнасць да роднага краю вабіла мастака, рускага народа толькі ўзабачала творчасць мастакоў-беларусаў, пашыраў іх кругавіда, дазваляла ім пачаць адукацыю ў Маскве, у Пецярбургу, у Італіі.

Аўтар падкрэслівае вялікае значэнне далучэння Беларусі да Расіі, культурнага цэнтру, якой сталі прыцягальныя сілы для беларускай моладзі. У кнізе прасачаена эвалюцыя беларускага выяўленчага мастацтва, яго дэмакратычных тэндэнцый, разглядаюцца прагрэсіўныя ўплыў мастацтва вялікага рускага і ўкраінскага народаў на беларускае мастацтва. Вызначны нацыянальны кірунак творчасці буйнейшых мастакоў Беларусі, М. Арлова знаходзіць у каштоўных рысах творчага жыцця мастакоў, якіх збліжае з мастацтвам і культурой суседніх братніх народаў.

М. Арлова даследуе адну з важнейшых асаблівасцей беларускага выяўленчага мастацтва — фармаванне ў жывапісе XVIII—XIX стагоддзяў рэалістычных тэндэнцый. У розныя этапы свайго творчасці мастакі выкарыстоўвалі свае патрыятычныя настроі, іх хваляваў лёс радзімы, думы і барацьба народа. Гэта відзець у творах Дамеля, Хрушчэва, Гараўскага, Дабравольскага, Слімавіча і некаторых іншых мастакоў.

М. Арлова сцвярджае, што ў беларускім выяўленчым мастацтве ў мінулым не атрымала развіцця сюжэтна-тэматычная бітавая або гістарычная карціна. Аднак аўтар лічыць, што і ў тыповых для беларускага мастацтва камерных формах — інтэр'ерах і лірычных пейзажах, партрэтах, эпізодах мастацтва ўкладвалі значны сацыяльны змест.

Астаніны тры раздзелы кнігі прысвечаны беларускаму савецкаму мастацтву — ад пераходу Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі да часоў пасля Вялікай Айчыннай вайны. Нямаючы асаблівых пераходаў, даследуючы ў сістэматычным і агульным творах мастакоў даваеннага перыяду, якія за вельмі невялікім выключэннем загінулі. М. Арлова стараўся сабраць усё, што захавалася, умяла выкарыстаць біяграфічныя матэрыялы, успаміны мініскіх старажытцаў і непасрэдных удзельнікаў творчага жыцця Савецкай Беларускай дзяржавы.

Аўтар здолеў разгледзець тое новае, што прынесла выяўленчаму мастацтву Беларусі Савецкая ўлада. Надзеянне тэматікі, сувязь мастацтва з жыццём народа, адлюстраванне вялікіх падзей рэвалюцыі, грамадзянскай вайны, будаўніцтва савецкай краіны, — вось што характарызуе савецкі перыяд выяўленчага мастацтва Беларусі. Яно стала сродкам камуністычнага выхавання шырокай працоўнай масы. Спрыяльнаму глебу для развіцця атрымала становяцца сюжэтна-тэматычная карціна, пано, станковае графіка, плакат, скульптурныя напіскі, партрэт, рэльеф, які ўвабляў гораў народ, яго барацьбу за ажыццэўленне вялікіх задач Камуністычнай партыі.

Апошні, чацвёрты раздзел кнігі прысвечаны пасляваеннаму мастацтву, далейшаму развіццю жывапісу, графікі, скульптуры.

У кнізе вялікая колькасць рэпартажнага і многіх невядзючых твораў, каштоўнага збавілі для калгаснага раздзела бібліятэка і даведнікі імён мастакоў.

Рукпіс кнігі ў свой час усеабагачаўся ў Савецкай дзяржаве БССР, дзе былі зроблены істотныя збавілі аўтара. М. Арлова здолеў ўлічыць іх і напісаць патрэбную масавую чытачу кнігу.

Нельга аднак не сказаць пра юбілейны год, у якім вытрымала ўся кніга. Старажынае ўражанне, што творцы шлях беларускага мастацтва, асабліва скульптура, гэта — проста трыумфальнае шэсццё, у той час, як аднак аўтар, многіх з іх часта не хапала професійнага падрыхтоўкі.

У асноўным кніга М. Арлова дае правільнае ўяўленне аб беларускім выяўленчым мастацтве.

П. ПЕРАСІМОВІЧ.

ПАДАРУНАК ЗЕМЛЯКА

Гэта была задума супрацоўнікаў Слаўгарадскай раённай газеты: адшукаць сваіх землякоў. Нарэшце, устанавілі адрасы некаторых вядомых людзей, што нарадзіліся ў раёне, напісалі ім пісьмы. Адрасам з першым адрасаваным генерал-майор запаса Янгу Іванавічу Драўчэву, які жыў у Маскве. «Просьба выслухаць на старонках гэтай газеты, — пісаў ён, — я прымаю вельмі блізка і лічу сваім абавязкам напісаць вам...»

Чыні прыз да ад Я. Драўчэву прышло другое пісьмо. Ён расказаў пра свой жыццёвы шлях, пра тое, што дапамагаву Савецкай ўладзе.

Нарадзіўся Я. Драўчэў у 1900 годзе ў вёсцы Рэжэйка. Бацькі былі салдацкімі. Яго сям'я была чатырохгадовае зямства вучылішча ў роднай вёсцы, а потым вучылішча ў Прапойскім вышэйшым пачатковым вучылішчы. Надружыўся Вялікі Кастрычнік. У 1918 годзе бацька Якова працаваў у камітэце сялянскай бяднаты. Ягоў дапамогаў быццёвае канцэлярыя справы камбета — складаў спісы аднавоінаў, вёў ўлік зямлі, лесу і іншай маёмасці, якія размяшчаліся паміж сялянамі, пісаў уліковыя даведкі. У 1919 годзе бацька Якова памёр, і хутка 19-гадовы юнак пайшоў у Чырвоную Армію. Служыў ён у розных частках, прымеў узяў у барацьбе з бандытамі, стаў камсамольцам і пачаў, у 1923 годзе быў прыняты ў Камуністычную партыю.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Я. Драўчэў удзельнічаў у барацьбе за вызваленне роднай беларускай зямлі. Закончыў ён сваю службу ў арміі ў 1952 годзе і быў звольнены ў запас на вярхоўе.

На гэтым пісьме сузв'язь Я. Драўчэва са сваімі землякамі-слаўгарадцамі не абарвалася. Адно за другім прыходзілі пісьмы з Масквы. Ягоў Іванавіч цікавіўся жыццём землякоў.

«Я — ураджэнец вёскі Рэжэйка, там я правёў сваё дзяцінства. Адтуль пайшоў у Чырвоную Армію. Вялікая партыя Леніна і родная Савецкая ўлада вучылі і выхавалі мяне, дапамагалі прайсці невялікі жыццёвы і баяны шлях ад радзёвага сандэста да генерала Савецкай Арміі. Мая сям'я ў Драўчэву таксама дапамагла Савецкай ўладзе атрымаць вышэйшую педагогічную адукацыю і вёсць ужо 26 год выкладае гісторыю ССРС у сярэдняй школе.

У гэтым жа жыццёвым і быў звольнены з арміі ў запас. Савецкая дзяржава прызначыла мяне пенсію, якой хапае для задавальнення матэрыяльных і культурных патрэб маёй сям'і. З прычыны вярхоўя я не магу займацца ніякай грамадска-карыснай працай. Але прымярцаю з гэтым і не магу. Як камуніст, я хачу да канца свайго жыцця працягваць рабцё шчырае будаўніцтва камунізму.

Перайшлі са сваёй жонкай, я рашыў пераехаць дзяржава свае асабістыя зберажэнні ў суме 5600 рублёў (новымі грашамі). Указаную суму грошай я хачу перадаць выкананню Слаўгарадскага раённага Савета дэпутатаў працоўных на стварэнне пры клубе а-

лікай бібліятэкі ў вёсцы Рэжэйка, у калгасе «Савецкая Беларусь».

Пісьмо Я. Драўчэва камуністы калгаса «Савецкая Беларусь» абмеркавалі на сваім сходзе. Калгаснікі выказалі падтрымку свайму земляку па падарунку.

Вось што расказавае старшыня Рэжэйскага сельсавета Андрэй Сідарэвіч Саломаява:

«Паміж нас клуб, у якім амяшчанае цалкам наваляная бібліятэка, пачаў працаваць. Адносна месца для жыхароў, невялікай чытацкай залы на 50 месцаў. Надаўна атрымалі мы пісьмо ад Якова Іванавіча. Ён расказаў пра справу калгаса, пра тое, ці хутка будзе адкрыта новая бібліятэка.

Загэдачы раённай бібліятэкі В. Цітова разам з загадчыцай кніжнага магазіна А. Батуцінай падарвалі ў кнігарні для Рэжэйскай бібліятэкі больш тысячы тамоў разнастайнай літаратуры. Тут 18 тамоў апошняга выдання Збору твораў У. І. Леніна, «Гісторыя КПСС», «Асновы палітычных вядоў», «Асновы марксісцкай філасофіі», зборы твораў Л. Талстога, Т. Шаўчэнкі, выбранае А. Чэхава, усё навіні сельскагаспадарчай літаратуры. Астаніны кнігі згодна складанага работнікамі раённай бібліятэкі спісу будучы прывезены ў хуткім часе.

Прайдзе шчыра невялікае часу, і ў вёсцы Рэжэйка гасцінцы расчынілі дзверы новай бібліятэкі. І кожны, хто будзе заходзіць сюды, браць кнігі, успомніць свайго земляка, камуніста Якова Іванавіча Драўчэва.

Л. ВІХОЦКІ.

А. Ліпень. Бюст В. Саломаява.

стварэння калектываў драматургіі. Гэта было вельмі неабходна ў той час, калі актуальнага рэпертуару амаль не было. І цяпер гэтыя традыцыі варты былі абдымаць.

Думаецца, адна з важнейшых задач народнага самадзейнага тэатра — стварэнне ў сапраўдныя і професійнальнымі драматургамі ўласнага тэатра на мясцовых тэмах. Такія творы могуць потым упрыгожыць рэпертуар самадзейнага і професійнага калектываў. Нашым драматургам трэба ўсталяваць творчую сапраўдныя самадзейнасці, разам з аматарамі ствараць новыя тэатры.

Мастацкая самадзейнасць імкнецца да професіяналізацыі. Але і трэба пры гэтым дубляваць професіянальным тэатрам. Відавочна, што нам патрэбны не проста самадзейныя тэатры, а тэатры з пэўнымі асаблівасцямі мастацкай індывідуальнасці.

Але вельмі мала яшчэ ў тэатральнай самадзейнасці ёсць пошукаў, бо кіраваў ёю прыходзілі часам людзі, якія не апраўдалі сябе ў професіянальным тэатры, не задоўжаны да самастойнай творчасці, якія нясучы са сабою не дух пошукаў, а абывацкае, шаблон, штамп.

У рэспубліцы ёсць шмат народных тэатраў, аднак сувазі, абмежаванымі паміж імі не ёсць. Ці не можна арганізаваць нешта нахватаў міжвабласнага савета самадзейных тэатральных калектываў, які б распаўсюдзіў і аяжыццяў праграму ўзаемадапамогі? Гэта было б вельмі карысна.

А. ГОЛЬШ, мастацкі Мадэліскага абласнога Дома народнай творчасці.

ТВОРЧЫ ПАРТРЭТ

Многія наведваліні гродзенскіх абласных выставак запаміналі цікавыя работы самадзейнага скульптара А. Ліпеня: бюст У. І. Леніна, скульптурныя партреты кампазіцыі «Данка», «Гусляр», «Гусяр», «Гусяр», які больш поўна адлюстравалі задуме аўтара.

Першы варыянт «Гусяра» экспанавалі ў Гродзенскім абласным і Рэспубліканскім дамах народнай творчасці, лютым — на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве. За гэтую работу аўтар быў узнагароджаны бронзавым медалем і дыпломам мастацкай. Другі варыянт «Гусяра» заахадзіўся членамі ўдэсаўскай выставы самадзейнага выяўленчага мастацтва.

У партрэце заслужанага дзеяча культуры БССР Б. Любавіча самадзейнага скульптара праявілі тэма нашага сучасніка. Б. Любавіч — стары член партыі, многія гады займаўся грамадскай дзейнасцю. Апошні час яго кіравала ў Гродна групай вышэйшых, работнікі былі высока ацэнены грамадствам.

А. Ліпень уклаў вялікі змест у вобраз Любавіча. За спакойным задумным поглядам мы адчуваем работу творчай думкі, розум аб прахитанні і дапамогу цікаваму, да вядзенага. Ледаў крутану ўсмішкам асусні нбы абавіаюць даброу чалавечую ўсмішку, якая востры асцеліць немаляды твар жанчыны. Буйныя, на першы погляд вулгаватыя рысы твара Любавіча падкрэслівалі яго вальную натуру.

Потым А. Ліпень зяртаецца да гераічных тэм Вялікай Айчыннай вайны. Ён быў выцелена скульптура «Абарона Брэскай крэпасці» і зроблены бюст Волі Саломаява.

Раней чым пачаць першую работу, самадзейна мастак падпарадкаваў зямліцы і літаратуры аб

Гераічныя вобразы

публікацыя Дома народнай творчасці А. Ліпень выказаў другі варыянт «Гусяра», які больш поўна адлюстравалі задуме аўтара.

Першы варыянт «Гусяра» экспанавалі ў Гродзенскім абласным і Рэспубліканскім дамах народнай творчасці, лютым — на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве. За гэтую работу аўтар быў узнагароджаны бронзавым медалем і дыпломам мастацкай. Другі варыянт «Гусяра» заахадзіўся членамі ўдэсаўскай выставы самадзейнага выяўленчага мастацтва.

У партрэце заслужанага дзеяча культуры БССР Б. Любавіча самадзейнага скульптара праявілі тэма нашага сучасніка. Б. Любавіч — стары член партыі, многія гады займаўся грамадскай дзейнасцю. Апошні час яго кіравала ў Гродна групай вышэйшых, работнікі былі высока ацэнены грамадствам.

А. Ліпень уклаў вялікі змест у вобраз Любавіча. За спакойным задумным поглядам мы адчуваем работу творчай думкі, розум аб прахитанні і дапамогу цікаваму, да вядзенага. Ледаў крутану ўсмішкам асусні нбы абавіаюць даброу чалавечую ўсмішку, якая востры асцеліць немаляды твар жанчыны. Буйныя, на першы погляд вулгаватыя рысы твара Любавіча падкрэслівалі яго вальную натуру.

Потым А. Ліпень зяртаецца да гераічных тэм Вялікай Айчыннай вайны. Ён быў выцелена скульптура «Абарона Брэскай крэпасці» і зроблены бюст Волі Саломаява.

гераічных абаронах Брэскай крэпасці, ездзіў на месцы гістарычных баёў. На аснове сабраных матэрыялаў майстар народнай творчасці стварыў вобраз савецкага баіва, поўнагавіскага, адвага і лютая нявысціма да ворагаў.

Варта адзначыць удалую кампазіцыю скульптурнай фігуры на фоне сцяны крэпасці. Вобраз героя нбы вырастае з каменнай глыбы і ў той жа час знітаваны з ёю назабсёды. Задзея, няма такой сілы, якая здолеа б адарваць яго ад гэтай кавалячка роднай зямлі. Выразны твар абаронцы крэпасці, гучныя сіснутыя губы — ён выказаў ілюзію ўсёй кампаніі. Што латынчы рух героя, паварот яго галавы і тулава, дык тут не ўсё ўдалося самадзейнаму скульптару. Левае руку, прысунутая да грудзей, і правае, узятае для кідання гранаты, — гэта жэсты вельмі традыцыйныя, якія часта паўтараюцца і ў жывапісе і ў скульптуры. Аўтар варты было пазбегнуць гэтага штамп.

Нарэшце, скульптар не ўлічыў у сваёй рабоце маштабнасці кампазіцыі. Памер — 47 сантыметраў па вышыні і 40 сантыметраў па аснове — зусім не падыходзіць для гэтай скульптуры, таму што ён перадае ў поўнай меры несакрышчальную сілу героя.

Больш удала другая работа А. Ліпеня — бюст Волі Саломаява, сакратара падпольнага гаркома камсамолу, якога гераічна загінуў у баі з фашысцкімі захопнікамі. Усёго 23 гады пражыла гэта прывабная дзяўчына, але мужным подзвігам абмерсерапа сваймя ім.

Пры стварэнні бюста народнай гераіні А. Ліпень знайшоў вай-больш правільнае вырашэнне вобразу. Ён адыходзіў ад традыцыйных форм вонкавай гераізацыі. Перад намі простая, сціпла, нічым не прыкметная дзяўчына, якіх мы штодзённа сустракаем у жыцці. Але ў той жа час вобраз В. Саломаява не безаблічны. Скульптар паказвае не разумны погляд, а выскароны рэальна броваў, аявава рот з дэзонамі прыхмуленых губ. Усё ў ёй дык маладошчы і выклікае ў гледачоў пацупіць абурэння і гневу супраць фашыстаў, якія загубілі тысячы такіх маладых жыццяў, прынеслі столькі гора і люту чалавечы.

Выкаваны ў гіпсе ў натуральную велічыню, бюст гераіні добра відзець з любога месца глядзельнай залы. Гераіны п'ездзаст падкрэслівае манументальнасць вобразу.

Аляксандр Ліпень працягвае ўдасканаліваць сваё майстэрства. Пры сабраўскай дапамозе спецыялістаў-графікаў, аматараў і знаўцаў мастацтва ён здолеа стварыць яшчэ янама скульптур, бо творчасць — яго другое жыццё.

В. БАЛДАЕВ.

Гродна.

ВАЛІЦЬ ДРЭВА ПА СІЛЕ

Было нямада скептыкаў, якія лічылі ідэю стварэння народных тэатраў нерэальнай. Цяпер ужо ні ў каго не выклікае сумненняў заканамернасць гэтай з'явы. Народныя тэатры існуючы і карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў гледача.

Між тым, узнікла патрэба гаварыць не толькі пра народныя тэатры, але і пра тэатральныя калектывы раённых і гарадскіх дамоў культуры, клубы і ў першую чаргу пра тое, якія пісьмы і якія стварылі.

На маю думку, у драматычнай самадзейнасці лепш за ўсё пачынаць з сучаснай аднаактовай п'есы, пасля паспрабаваць свае сілы ў вядзіві, а там ужо можна пераходзіць да больш складанай сучаснай п'есы. І толькі пасля, можа, варты падумаць і пра класіку.

Але некаторыя рэжысёры самадзейнага калектываў хачуць «дэражаваць», адразаць бярэжы, якія патрабуюць вялікіх сіл. Так напрыклад, драматычны калектыв Ветуховскага сельскага клуба Касцюковіцкага раёна ў час падрыхтоўкі да конкурсу, які праходзіў у рэспубліцы ў мінулым годзе, узяў у свой рэпертуар п'есу А. Астроўскага «Не ўсё катэ масліны». Калектыв ішчы не меў патрэбы падрыхтоўкі і спектакль атрымаў вельмі слабы.

Вядома, ніхто не супраць таго, каб тэатральныя калектывы вырашалі вялікія, сур'ёзныя творчыя задачы. Аднак для гэтага патрэбны адпаведны ўзровень майстэрства. «Валі дрэва па сіле» — гаворыць прымаўка. Яе карысна памятаць кіраўнікам пачынаючых тэатральных калектываў. Паспешліва рашыцца, пагна за эфектнай афішай прыносяць толькі шкоду.

Ёсць яшчэ імкненне браць у рэпертуар перш за ўсё камедыю і, адрэзана, самую смешную, каб больш «гэлава» сама п'есы, а менш выкажыцца. А камедыю ставіць значна цяжэй, чым драму. Яна патрабуе асабліва майстэрства і навісіны, выдатнай пластыкі ў выкажыцца і, часам, майстэрства тапта і співання. Усё гэта значна ўскладняе работу над спектаклем.

Некаторыя рэжысёры самадзейнасці ахвотна ставяць украінскую класічную камедыю і, захапіўшыся песнямі, танцамі і музыкай, зніжаюць сацыяльнае гучанне спектакля. Ёсць агульнавядомая ісціна: старыя п'есы ставіць з пазіцыі сённяшняга дня, інакш няма сэнсу брацца за пастаюнку класічных п'ес.

Сёння патрэбны спектаклі, якія дапамаглі б людзям жыць і працаваць у імя светлай будучыні, якія б адказалі на хваляючыя пытанні сучаснасці і кілікай гледача на барацьбу супраць дзяржавы, бюракратызму, рэлігійнага дурману.

Можа яшчэ часа пачуць, што ў самадзейнасці больш важны прызёры працы над спектаклем, чым яе вынік. Мне здаецца, што гэта шкодна думка, бо ў нашых клубах ствараюцца не студыі, не пачатковыя ўстаноўкі, дзе можна бяскоштова займацца зноў і ў практыкаванні, а самадзейныя тэатральныя калектывы, якія ў першую чаргу сродкам мастацтва выхоўваюць працоўных.

Пытанні рэпертуару і майстэрства шмат у чым залежаць ад рэжысёра, які ў самадзейнасці тэатры з'яўляецца педагогам, пастаючышчыкам і часта — мастаком спектакля. Але такіх кіраўнікоў у тэатральнай самадзейнасці вельмі

мала. Таму, можа, было б мета-аголіда арганізаваць трох-чатырох-месечную практыку самадзейных рэжысёраў пры абласных, драматычных тэатрах.

Пасля практыкі рэжысёры будучы больш упэўнены

Часопіс выйшаў у свет

СУСТРЭЧА З МАЛАДЫМІ

Такую рэакцыю бацькі якая і можна было чакаць, яна вынікае з яго характару. Аўтар нарыса пераканальнымі мастацкімі дэталі і эпізодамі паказаў абмежаванасць бацькі, адстае ад яго поглядаў на жыццё.

А тым часам Саша ўпадае ў школьную мастацтва. У яго і раней, яшчэ з самага маленства, не раз узнікала жаданне нешта майстраваць, памацаць майце бацьку ў хатняй рабоце, але яму забаранялі гэта. У яго дзіцячым душы нараджаўся пратэст, але Саша быў пакарлівым, прыгнечаным

руку, як крывады і рашучасцю гарэлі яго вочы... Бацька сумеўся, але калі Саша выпусціў яго руку, ён размакнуўся і ўдарыў Сашу па шыцы...

Саша пайшоў у дом. Чытаў і расцвешаў з ім у той момант, калі, знішчыў ад слёз унутранае болю, Саша ссэдзіў у пацямнелых кустах ля ракі, чаптаў: — Што ж мне рабіць? Што рабіць?

Але чытаў вершы, што юнак пераламлюе гэтую сваю часоўную безвыходнасць. У канфікцыі з бацькам ён перамог сваю крохалі і пакарлівае. Саша зразумее, куды кіла яго жыццё, і ён ужо не згубіцца ў гэтым жыцці.

А бацька?.. Ці навучыў яго ча-мундэбу? Гэты драматычны канфіліт з родным сьнягом? Нарыс не дае прамой адказу на гэтыя пытанні. Але чытаць астацкова матэрыял для разумення над вобразам бацькі. Аўтар паказваў і сімпатычныя рысы ў характары бацькі, чытаў быццё, што гэты чалавек памілаваў, што ў яго душы ёсць добры пачатак і, напэва, урыцце ён зразумее, што няправільна выхоўваў сына.

Матчына, аўтар нарыса трэба было больш увагі ўдзяліць паказам жыцця школьнага калектыву. Вельмі скоратворы паказаны ўплыў на Сашу настаўніка і лепшых вучняў. Не ўсёды да-ставіла аб'рунтаваны ўчынкі бацькі.

Удзяч нарыса—гэта ўдзяч у старэйшай вобразе Сашы. А гэта ўжо мінута.

Нарыс «Саша» публікуецца ў перакладзе з рускай мовы, але прыводзіць перакладчыка чамусьці ўтоена. Думаецца, што трэба павялічыць чытачу прыводзіць перакладчыка такіх твораў.

Як мы ўжо адзначалі, грамадска-палітычны раздзел часопіса багаты, і няма матэрыялу ў кароткіх артыкулах падарожжаў гледаць усе матэрыялы. Скажам толькі, што нарыс «Адмаўленне ад крыжы» П. Місько таксама цікавы і карысны па сваёй пазнавальнасцю і выхавальнасцю значна, па мове, але багаты матэрыял нарыса ўсё ж недастаткова стройна сістэматызаваны.

Трохі расцягнуты і залішні перагружаны апісаннямі вытворчых працэсаў запіскі Аляксандра Азарова «Люды», якія варта пераглядаць.

Складаная тэма пераважвання чалавека закранута ў замалёўцы «Крутыя павароты» М. Марушкевіча. Замалёўка не забавляе цікаваці, але ёй у раздзеле месца не хапае пераказнасці, некаторыя важныя моманты ў жыцці героя аўтар толькі называе, але не раскрывае.

Несумнінна, прыцягнэ ўвагу чытача артыкул «Нараджаюцца новыя гарады» В. Говара, Салігерска, Светлагорск. Нафтаград... Каму не вядомы сёння ў нашай рэспубліцы гэты буйны навуковы і прамысловы цэнтр? Скажам пра іх сённяшняе і будучае, закрывае праблемы сучаснага грамадства ў нашай краіне. Праўда, артыкул трохі фрагментарны, трохі перагружаны.

У разнастайнасці па месце нумары часопіса чытач знайдзе і іншыя матэрыялы пра кіруючы будучыню рэспублікі.

А. МАРЦІВІЧ.

Кожны чытае пасвойму і перш за ўсё шукае тое, што яму асабліва цікава і блізка. Але ўсе з аднаголькавай неапраўданасцю, як доўра, другі, з якім не бачыліся цэлыя месяцы, чакуючы свежы нумар часопіса.

Я ў любым выпадку, перш за ўсё чытаю вершы. Гэта не толькі спецыяльнае жаданне, колькі ўнутраная патрэба, жаданне заўсёды адкрываць яшчэ неведомыя тэрыторыі, прага ўбачыць тое, чаго не забавіў сам, імкненне глыбей зразумець усе велічыні нашай часу.

І, як заўсёды, радуецца, калі хтосьці адкрыў тэрыторыю новае, сапраўды прамысловыя сапраўды мастацтва, акрыліў цёмнае добрым асветленнем.

Заўсёды з жывым імкненнем і вялікай надзеяй я перагортваю свежы нумар часопіса «Малодзіц» і шукаючы вершы нашай таленавітай паэтычнай моладзі. У яе востры шэрох, больш чым у сэрцы, цесна і ўспрымае жыццё. З такімі надзеямі я разгортваю жывы нумар «Малодзіц». Ён адрываецца вершамі Міколы Арочкі:

Панель, нібы белая воблачка, Плыне ў ялярнічым снігу. І падаюць мяккія дожджыкі Ад краёў дэштат на плечы.

Чытаеш гэтыя вершы і чуеш, як «нагужа пахоўваюць, катэры палюваць, МАЗГы, як краны стрываюць змярканне гуджам, бачым, як воблачка тое павольна да дэштат ужо лавіць рукамі».

У вершы ёсць жыццё, але адсутнічае цікавая паэтычная думка—аснова кожнага мастацкага твора. Пасту часта хочацца раскажаць пра сваё жыванне, пра тое, што ўбачыў і, але пакуль першае ўражанне стае добрым вершам, трэба можае перадаць, можае пераказаць, знайсці самай паэтычнай і дакладнай слоўца, а яны знаходзяцца не адрэзку. Таму, мабыць, і з'явіліся такія прыбліжныя радкі ў вершы «Вечар над мікра-раёнам»:

Гукаць мог да ночы «крынічаньку» Юнак у хмялю палыновым.

І словы гэтыя, якія зніклі ў чымсьці страйку выскова. У гэтай страйку выскова. І непатрэбна ў вершы. Як гэта гукаць «крынічаньку» ў хмялю палыновым? Як наогул можна гукаць песню?

Зусім іншым успрымаецца верш Міколы Арочкі «Рукавіцы». Ён увесць трымае на думцы і прымушвае задумацца чытача, выклікае асацыяцыі і разважанні, кожная дэталі—кажэтка і зракава:

Я знайшоў рукавіцы дз новай сцяны, Зашмугленую, непалаваную, Ці агубіў хто...

Ці ўпала яна ў палыны Са слядамі рашчын і вапны.

Зашмугленую рукавіцу абудзіла ўспаміны маленства, нагадала працавітых людзей, Успомніўся і «якіе малалезны, што з пагардай кады свае шыкоўныя рукавіцы старыму швейтару. Усе гэтыя думкі і асацыяцыі прымушваюць думаць чытача, ён чытае з аўтарам:

— Гэй, таварыш! — гукалі мы хлопцы з гары. — Калі ласка, пайдай рукавіцу. З добрым розумам і настроём

напісаным вершам «Жаваранак» і «У маёй вёсцы».

Знаёмым і традыцыйным у сваёй аснове з'яўляецца верш Міколы Арочкі «Мішч». Ён паўтарае ўжо сказанае, з'яўляецца не дэштат варыянтам даўна адкрытай тэмы. Зольным пасту Міколу Арочку не забавіў ўдзяцца знайсці самае дакладнае слова, зрабіў радок натуральным, пругкім і звонкім. Адчуваецца, што некаторыя радкі напісаны з вялікай натурай, што яны не даваліся аўтару: «І матуля як глянула — ў сэрцы спалох». «А на плечы—кашшуліну сына хутчэй», «Кут былі-наговы, кружылі ні кружы, ты не пазнаваў неўжо!».

Чытаючы вершы ў жывым нумары «Малодзіц», лініі раз пераканаваліся, што ў літаратурным аспрэчлівым і на старонках друку мы вельмі рэдка і мала гаворым аб мастацтве, аб форме, не клопаліся аб не ўдакладненні, амаль зусім не абмяркоўваем паэтычных твораў да іх апублікавання. А гэта было б на паслядзінкі секцыі паэзіі па-таварыска пагаварыць аб вершах, падрыхтаваць у чарговы нумар нашых часопісаў, як кажуць, «прайсціся» па кожнаму радку. Ад такога абмеркавання была б толькі карысць і аўтару, і часопісу, і чытачу.

У гэтым нумары часопіса надрукаваны падборкі вершаў малых пасту Уладзіміра Паўлава і Рамана Гармола. Тры вершы аднаго са старэйшых прадастаўляюць нашай паэзіі—Міколы Хвельадзіча.

Вершы Уладзіміра Паўлава не аднойчы радавалі чытача добрай назіральнасцю, паэтычнай канкрэтнасцю, свежасцю і дэпльцівай. Ад малодца паста кожны раз каеціш невялікі, узлёт, прыкметнага росту. Пра новыя вершы Паўлава гэтага, на жаль, нельга сказаць. Ён бярэ цікавыя тэмы, але вырашае іх не заўсёды глыбока, гаворыць пра ўбачанае паспешлі-

ва, сцёртымі словамі, абмяноўчы самае істотнае і галоўнае.

Прачытаеш назву верша «Стаячы Калі» і ўдзяліш удзячым матэрыял, які трэба ў рукі пасту. Як жа паст справіўся з ім? Верш пачынаецца імкліва і шырока:

У сёлы, абмяноўчы двары і вясніны, Як на крылах імклівых, прывітае лічцы

Новая станцыя апош... Там будоўлі раўнінны Навучыліся першыя крокі рабіць.

Прачытаеш і адрэзку сцянае на апошніх двух радках. Здаецца, нешта тут пераблытана, здаецца, яны трапілі сюды зусім выпадкова. Так і хочацца працягнуць для паўнаты рыфмы «равнінны» і, акрамя таго, смятаць у аўтару: дзе гэта там, на станцыі ці ў сяле, яны навучыліся першыя крокі рабіць?

Ненатуральнасць мовы раскідае верш і далей. Замест таго, каб проста сказаць: «Цяпер ужо ніхто не з'яўляецца», Паўлаў робіць такі слоўны выкрутас: «І няма ўжо цяпер якіх-то задуляў». На гэтым і іншых прыкладах пераканаваліся, як моцны матэрыял ступаўляецца аўтару, а ў яго не хапае настольківай перамагчы гэтае супраціўленне, стаць гаспадаром формы. Выдатны французскі паст Леконт да Ліль казаў: «Форма—гэта найнатуральнейшае выказанне думак». Гэта павінен помніць кожны, беручыся за пера.

Я так прыдзіраўся гавары пра асобныя надбудаванні ў вершы Уладзіміра Паўлава таму, што веру ў яго талент, і хацел, каб ён хутчэй і больш рашуча дэзабавіўся хваор літаратурнай малодзі. І ў гэтай падборцы ёсць добрыя вершы, уключаючы і істры, напісаныя ўпэўнена і моцна. Яны гавораць самі за сябе:

Літаратурна-крытычны матэрыял невялікае месца. У асобным нумары надрукаваны артыкул В. Каваленка «Чалавек і вайна». Гаворачы пра тое, што кінгі пра вайну і сёння не перастаюць хваляваць чытача, аўтар імкнецца адказаць на пытанне, чаму ваявая тэма не лічыцца чыста гістарычнай, а прадужае заставацца адной з ваявейшых тэм сучаснасці В. Каваленка будзе артыкул на влікім фактычным матэрыялу, узятым як з рускай, так і беларускай літаратуры. Больш таго, аўтар, прасочваючы, як у розны час і па розных прычынах змяняўся ў літаратуры падыход да адлюстравання ваявейных падзей, выразае на акрэсленае схему паступовага паліплення псіхалогіі ў творах аб вайне, узмацнення ўвагі псіхалогіі да маральна-этычнай праблематыкі. Увагу гэта ў праўдлівае тлумачэнне наступнага «Жыццё перабудова ад псіхалогіі ісці да ісці—успэхова асэнсавана значэнне ваявейных падзей і паспяху для далейшага лёсу нашай грамадства. Галоўным сёння ў літаратуры становіцца адказ на пытанне, што вынес наш чалавек з вайны, якім унутрым вопытам

ва, сцёртымі словамі, абмяноўчы самае істотнае і галоўнае.

Прачытаеш назву верша «Стаячы Калі» і ўдзяліш удзячым матэрыял, які трэба ў рукі пасту. Як жа паст справіўся з ім? Верш пачынаецца імкліва і шырока:

У сёлы, абмяноўчы двары і вясніны, Як на крылах імклівых, прывітае лічцы

Новая станцыя апош... Там будоўлі раўнінны Навучыліся першыя крокі рабіць.

Прачытаеш і адрэзку сцянае на апошніх двух радках. Здаецца, нешта тут пераблытана, здаецца, яны трапілі сюды зусім выпадкова. Так і хочацца працягнуць для паўнаты рыфмы «равнінны» і, акрамя таго, смятаць у аўтару: дзе гэта там, на станцыі ці ў сяле, яны навучыліся першыя крокі рабіць?

Ненатуральнасць мовы раскідае верш і далей. Замест таго, каб проста сказаць: «Цяпер ужо ніхто не з'яўляецца», Паўлаў робіць такі слоўны выкрутас: «І няма ўжо цяпер якіх-то задуляў». На гэтым і іншых прыкладах пераканаваліся, як моцны матэрыял ступаўляецца аўтару, а ў яго не хапае настольківай перамагчы гэтае супраціўленне, стаць гаспадаром формы. Выдатны французскі паст Леконт да Ліль казаў: «Форма—гэта найнатуральнейшае выказанне думак». Гэта павінен помніць кожны, беручыся за пера.

Я так прыдзіраўся гавары пра асобныя надбудаванні ў вершы Уладзіміра Паўлава таму, што веру ў яго талент, і хацел, каб ён хутчэй і больш рашуча дэзабавіўся хваор літаратурнай малодзі. І ў гэтай падборцы ёсць добрыя вершы, уключаючы і істры, напісаныя ўпэўнена і моцна. Яны гавораць самі за сябе:

Літаратурна-крытычны матэрыял невялікае месца. У асобным нумары надрукаваны артыкул В. Каваленка «Чалавек і вайна». Гаворачы пра тое, што кінгі пра вайну і сёння не перастаюць хваляваць чытача, аўтар імкнецца адказаць на пытанне, чаму ваявая тэма не лічыцца чыста гістарычнай, а прадужае заставацца адной з ваявейшых тэм сучаснасці В. Каваленка будзе артыкул на влікім фактычным матэрыялу, узятым як з рускай, так і беларускай літаратуры. Больш таго, аўтар, прасочваючы, як у розны час і па розных прычынах змяняўся ў літаратуры падыход да адлюстравання ваявейных падзей, выразае на акрэсленае схему паступовага паліплення псіхалогіі ў творах аб вайне, узмацнення ўвагі псіхалогіі да маральна-этычнай праблематыкі. Увагу гэта ў праўдлівае тлумачэнне наступнага «Жыццё перабудова ад псіхалогіі ісці да ісці—успэхова асэнсавана значэнне ваявейных падзей і паспяху для далейшага лёсу нашай грамадства. Галоўным сёння ў літаратуры становіцца адказ на пытанне, што вынес наш чалавек з вайны, якім унутрым вопытам

убагаціўся і як гэты вопыт судзіцца з сучаснай рэчаіснасцю». Адак з аўтарам, зыходзячы з яго схем, можна і паспрачацца. В. Каваленка, адстойваючы сучасную тэндэнцыю ў адлюстраванні вайны, пры разглядае твораў пасляваеннага часу завуляе лёгка, як нам здаецца, апярэжу памяццямі мастацтва і імкнэннем імкліва твораў, амаль усёды надочны ім аднонен некай незразумелай іроніі. Адаманавы, што характэрныя рысы беларускага рамана ў нядоўні мінутым — «эпачэрговы паказ фронтальных баёў і партызанскіх дзеянняў» («Вяскоўныя дні» М. Лынькова, «У агні» І. Гурскага, «Мінскі напрамак» І. Меліжа) — В. Каваленка сцвярджае, напрыклад, што «гэта дэзавала адлюстраванне «маштатнасці» (падарэслена нам). М. Л.) народнай барацьбы». Але — з вялікай вышні часта здаецца незразумелым, радавы вайн, заставалася нераскрытай ва ўсёй глыбіні яго душа — сапраўднае і дакладнае ласце вайны.

Незразумела, чаму такую залежнасць (ды яшчэ адваротную) бачыць аўтар паміж шырыняй ахоту падзей (у яго — маштатнасць) і сапраўды мастацкім паказам чалавека на вайне — радавага вайна. А хіба ў «Вайне і міры» Л. Толстага, сапраўды маштатным і шырокім палатне, няма гэтага радавага вайн, працягваючы вайны (успомні капітана Тушына), нібы мы былі насамрэч залучаны і шырыня ахоту паказу пераходзіла ваявейнае раманістна на ўвесь рост паказвае чалавек на вайне? А Ціхі Дзюнь М. Шохавата? Хіба ў ім няма, як у «Вайне і міры», імёна пачарговага паказу батальёна і бытавых сцен, хіба раман не маштатны па сваёй «геаграфіі»?

Відэа, відавочна тут не маштатнасць, а сямі аўтары, якія не здолелі шырока ахот падзей падмацаваць мастацкі пераканальным іх адлюстраваннем. Прыкладна ўказваючы на плейнасць сінхронічна тэндэнцыі ў адлюстраванні вайны, на яе мастацкую канкрэтнасць і аб'ектыўнасць, аўтар сёння ж зазначае: «І меншават з гэтай канкрэтнасцю ваявейна прэдад жаці відэа ў большай меры, чым з вельмі маштатна, а таму агульным (падарэслена нам). М. Л.) малюнка ваявейна рэчаіснасці. Слова «маштатнасць» тут нават не бярэцца аўтарам у давуконасць, і атрымліваецца, што маштатнасць і агульнасць, прыблізна адно і тое ж.

Усё гэтага не хацелася б чытаць у цікавым, багатым на абгульненні артыкуле В. Каваленкі. І, Цішчанка ў рэцэнзіі на другі том зборніка «Беларускія народныя песні» Р. Шырмы ўцёпа піша пра аўтара — збяральніка і прапагандаста песняў народнай творчасці. Імёна гэта — слова пра выдатнае энтузіяста народнай творчасці—акцэнта найлепшым у рэцэнзіі, дзе аналіз матэрыялу зборніка зроблены трохі павярхоўна.

Не ва ўсім баспрэчны І. Скапаруў аўтар рэцэнзіі на зборнік вершаў «Ранішняя роса» У. Лапшыкіна. Раздзяленне між нельга перапынццю ў адсутнасці добра-зачыльсці, хутчэй надворот: тая «добразачыльсць», якую мы бачым у раздзеле І. Скапаравым вершаў паста, з лёгкасцю незвычайнай выдае чорнае за белое і ўводзіць у зман і самага аўтара кінкі вершаў, і чытача. І Скапаруў! Заведана слабей першы імён пачынае, і робіць гэта ў ім новаму прынцыпу павярхоўнасці і шаблоннасці рэцэнзіі: аўтару выдаецца хвала за тэму.

Я ляжы тэма, Беларусь пазнаю Не па ўмоўных пунцірах і рысах — Залатыя сядзі. Ступні рэй гаралы Зіпцы ў ваяўні роднага Мінска. Што ж, напісана гучна, хіба вося толькі нічога нельга зразумець: ля карты стаіць прычыны герой верша, ці не плошчы гарада? Рэцэнзент жа нават і не спрабуе ва ўсім гэтым разабрацца, пахваліў — і далей.

Пераказваючы верш «Прыкметы вясны», І. Скапаруў хацелі У. Лапшыкіна за тое, што ён не спакуюся ваявейна жаўроў і грачыны грам, а завуляе, і робіць гэтыя чысціцы імёнах ля паводзі і што Хутня вецер з палёў прынісе Гул матураў і прылах баяўны. Рэзюме рэцэнзента: «Харэсто прыроды ў гэтым вершы дапуляе харэстою працы». А чытач, пазнаёмчыся з вершам, бачыць у ім ні таго, ні другога.

Вядома, У. Лапшыкіна ёсць, за што пахваліць, але дрэнна, калі хваляць за тое, што не вытрымлівае крытыкі. Відэа, пра творчасць малодцы трэба гаварыць і больш аб'ектыўна, і з большым клопатам, які не церпіць бізэдумнай паблжывасці.

Добра, што сярэд прозы часопіса пераважаюць творы на сучасную тэму. Трэба толькі, каб радзаныя больш патрабавальна ставілася да іх мастацкага ўаруно.

Ул. БОЖКА.

Я падлеткам прыносіў дамоу плакаты, Іны сцены де столі ахвільны ўсе. І назаві мужчыны, заходзячы ў хату, Што дзівак, а не сын у Андрэя расце.

Тут усе натуральна, а задуна верша сапраўды паэтычна: рэчаіснасць стала прыжыццёвай, чым самыя яскравыя плакат, гэта ўбачыў і той дзяцка, які некалі казаў суседскаму падаццю: «Нём да гэтых малюнкаў ісці, брат, дзіла, а па пера... стывае ўсё». Але, на маю думку, аўтару не хпіла глыбіні пацучы, каб зрабіць больш мурае і моцнае абгульненне ў апошніх радках верша.

Добрая якасці ўласцівы некаторым вершам Рамана Гармола. Яны эканомныя і дакладныя па малюнку, радок у іх натуральны і прсты, слоўны матэрыял слушавіцца пасту. Найбольш значны ў апошняй нліцы, мые здаецца, верш «На вяселлі». У ім аўтар дакарнуўся да чалавечай душы, зразумей яе і раскажаў аб яе хваляванні:

...Мама... Мам... заўжды ёй хочацца, Каб пры доме былі ўсе дзеці. Іх нме нощы па белым сьвеце. І не знае яна, старыніна, Што ў змове Алёшкіна а Алёшкіна. Што ў нявясці іе таксама. Ёсць такія ж дзівачкі-мама. Што пасля ікселіа адрэзу На Усход дзеці едуча разам.

Тут усё проста і паэтычна. Менш удаліся аўтару вершы «Птушкі ляціць» і «Чорная горка», ім проста не хапае глыбіні думкі, тэматычнай адзначасці. Чытач кажае новых сустрач з чалавечымі зольнымі пастамі, чакан ад іх адкрываць, уключаючы тэм, глыбокіх пацучы, натуральнасці і шычарасці ў гаворцы з ім.

Саргій ГРАХОУСІ.

РУБРЫКА — «КРЫТЫКА І БІБЛІАГРАФІЯ»

Літаратурна-крытычны матэрыял невялікае месца. У асобным нумары надрукаваны артыкул В. Каваленка «Чалавек і вайна». Гаворачы пра тое, што кінгі пра вайну і сёння не перастаюць хваляваць чытача, аўтар імкнецца адказаць на пытанне, чаму ваявая тэма не лічыцца чыста гістарычнай, а прадужае заставацца адной з ваявейшых тэм сучаснасці В. Каваленка будзе артыкул на влікім фактычным матэрыялу, узятым як з рускай, так і беларускай літаратуры. Больш таго, аўтар, прасочваючы, як у розны час і па розных прычынах змяняўся ў літаратуры падыход да адлюстравання ваявейных падзей, выразае на акрэсленае схему паступовага паліплення псіхалогіі ў творах аб вайне, узмацнення ўвагі псіхалогіі да маральна-этычнай праблематыкі. Увагу гэта ў праўдлівае тлумачэнне наступнага «Жыццё перабудова ад псіхалогіі ісці да ісці—успэхова асэнсавана значэнне ваявейных падзей і паспяху для далейшага лёсу нашай грамадства. Галоўным сёння ў літаратуры становіцца адказ на пытанне, што вынес наш чалавек з вайны, якім унутрым вопытам

убагаціўся і як гэты вопыт судзіцца з сучаснай рэчаіснасцю». Адак з аўтарам, зыходзячы з яго схем, можна і паспрачацца. В. Каваленка, адстойваючы сучасную тэндэнцыю ў адлюстраванні вайны, пры разглядае твораў пасляваеннага часу завуляе лёгка, як нам здаецца, апярэжу памяццямі мастацтва і імкнэннем імкліва твораў, амаль усёды надочны ім аднонен некай незразумелай іроніі. Адаманавы, што характэрныя рысы беларускага рамана ў нядоўні мінутым — «эпачэрговы паказ фронтальных баёў і партызанскіх дзеянняў» («Вяскоўныя дні» М. Лынькова, «У агні» І. Гурскага, «Мінскі напрамак» І. Меліжа) — В. Каваленка сцвярджае, напрыклад, што «гэта дэзавала адлюстраванне «маштатнасці» (падарэслена нам). М. Л.) народнай барацьбы». Але — з вялікай вышні часта здаецца незразумелым, радавы вайн, заставалася нераскрытай ва ўсёй глыбіні яго душа — сапраўднае і дакладнае ласце вайны.

Незразумела, чаму такую залежнасць (ды яшчэ адваротную) бачыць аўтар паміж шырыняй ахоту падзей (у яго — маштатнасць) і сапраўды мастацкім паказам чалавека на вайне — радавага вайна. А хіба ў «Вайне і міры» Л. Толстага, сапраўды маштатным і шырокім палатне, няма гэтага радавага вайн, працягваючы вайны (успомні капітана Тушына), нібы мы былі насамрэч залучаны і шырыня ахоту паказу пераходзіла ваявейнае раманістна на ўвесь рост паказвае чалавек на вайне? А Ціхі Дзюнь М. Шохавата? Хіба ў ім няма, як у «Вайне і міры», імёна пачарговага паказу батальёна і бытавых сцен, хіба раман не маштатны па сваёй «геаграфіі»?

Відэа, відавочна тут не маштатнасць, а сямі аўтары, якія не здолелі шырока ахот падзей падмацаваць мастацкі пераканальным іх адлюстраваннем. Прыкладна ўказваючы на плейнасць сінхронічна тэндэнцыі ў адлюстраванні вайны, на яе мастацкую канкрэтнасць і аб'ектыўнасць, аўтар сёння ж зазначае: «І меншават з гэтай канкрэтнасцю ваявейна прэдад жаці відэа ў большай меры, чым з вельмі маштатна, а таму агульным (падарэслена нам). М. Л.) малюнка ваявейна рэчаіснасці. Слова «маштатнасць» тут нават не бярэцца аўтарам у давуконасць, і атрымліваецца, што маштатнасць і агульнасць, прыблізна адно і тое ж.

Усё гэтага не хацелася б чытаць у цікавым, багатым на абгульненні артыкуле В. Каваленкі. І, Цішчанка ў рэцэнзіі на другі том зборніка «Беларускія народныя песні» Р. Шырмы ўцёпа піша пра аўтара — збяральніка і прапагандаста песняў народнай творчасці. Імёна гэта — слова пра выдатнае энтузіяста народнай творчасці—акцэнта найлепшым у рэцэнзіі, дзе аналіз матэрыялу зборніка зроблены трохі павярхоўна.

Не ва ўсім баспрэчны І. Скапаруў аўтар рэцэнзіі на зборнік вершаў «Ранішняя роса» У. Лапшыкіна. Раздзяленне між нельга перапынццю ў адсутнасці добра-зачыльсці, хутчэй надворот: тая «добразачыльс

